

Lenka Pavlíčková 13994

Lucie Galčanová 41048

Ondřej Hofírek 41209

Ondřej Kopecký 55052

SOC416 Kvalitativní interview a biografické techniky

Jak se žije lidem na podpoře?

Návrh projektu kvalitativního výzkumu sociální exkluze

- Cílem výzkumu bude zkoumání situace sociálně exkludovaných jedinců, kteří jsou díky svému nízkému/žádnému příjmu nuceni pobírat od městského úřadu sociální dávky, dorovnávající jejich příjem k hranici životního minima. Výzkum bude zaměřen především na ekonomickou a kulturní dimenzi sociální exkluze. Jde o zachycení situace takto vyloučených jedinců a také o poznání procesu, díky kterému se jedinec do nepříznivé situace dostane. Půjde nám o sledování významných změn v životě exkludovaných jedinců i o to, jak je tyto jedinci vnímají a interpretují. Zjišťovány také budou strategie, které tyto jedinci využívají ke svému každodennímu životu, i ty, kterými se jedinci snaží svoji situaci zlepšit. Dále bychom chtěli zjistit, jak budou sociálně vyloučení lidé toto vyloučení pocítovat, a jak (a zda) se bude jejich exkluze reálně projevovat.
- Teoretické paradigma – interpretativní přístup. V tradici interpretativní sociologie se bude výzkum snažit o pochopení smyslu, který aktéři dávají svému jednání, o porozumění významu jednání, o pochopení zevnitř, ne o vnější vysvětlování. Tomuto přístupu odpovídá použití perspektivy aktéra, zkoumání jeho vlastních interpretací v realitě jeho každodenního světa.
- Jedinci, kteří budou objektem zájmu výzkumu – Předpokládáme, že sociální exkluzi bude dobré zkoumat na lidech, kteří jsou ve společnosti exkludováni „viditelně“, to znamená že je takto může kdokoliv snadno identifikovat. V našem případě to budou nezaměstnaní, kteří pobírají dávky sociální péče (sociální pomoci) doplatek do životního minima, alespoň jeden měsíc v daném roce, snažící se aktivně zlepšit svoji situaci – konkrétně prodejci časopisu Nový Prostor. Tito lidé se dostali do nepříznivé životní situace, ale svůj životní zápas s osudem nevzdávají a snaží se nějakým (legálním) způsobem zlepšit svou životní a finanční

situaci prodejem charitativního časopisu. Jsou snadno identifikovatelní, neboť stojí každý den na svém určeném místě a nabízí časopis, z jehož prodeje si mohou nechat polovinu jeho prodejní ceny a tím si mohou přivydělat. Bude nás zajímat, jakým způsobem se dostali až do situace, kdy začali prodávat časopis, co se v jejich životě změnilo a nakolik jim prodej v jejich situaci pomohl. Také se pokusíme zjistit, zda se tyto lidé cítí být nějakým způsobem stigmatizováni, případně zda se jejich exkluze projevuje v diskriminaci.

- Způsob kontaktu – Nejprve se pokusíme oslovit Denní centrum pro prodejce Nového Prostoru se žádostí o zprostředkování přímého kontaktu s prodejci. Tím chceme předejít možným konfliktům a také bude pro prodejce přijatelnější, když je s výzkumníky seznámí nějaká, pro ně důvěryhodná, osoba. V případě, že nikdo s pracovníků Denního centra nám nebude ochoten při kontaktování pomoci, přistoupíme k osobnímu kontaktu prodejců přímo na prodejních místech.
- Problémy, na které se chceme zaměřit:
 - **Statický** - Aktuální životní situace jedinců – každodenní život, struktura času, „Co dělají celý den“, jak (čím) je strukturován jejich čas, plynutí „typického dne“, „daily routines“, „adaptační strategie“ na vzniklou situaci, využívání sociálních sítí (posílení vzájemnou pomocí x utlumení izolací a stigmatizací), vnímání aktuální situace – jejího významu pro jedince (co všechno se změnilo v sociálních vztazích – jak to nese rodina, děti, partner/ka, příbuzní, jestli se setkal/a z jejich strany s nevolí), identita jedince, jeho pozice ve společnosti - jestli přiznává veřejně svůj stav (nezaměstnanost) (Je to stigma? V jakém kontextu? Proč?)
 - **Dynamický** - Popis procesu – jak se dostal do situace, „Jak se to stalo“ jak se ocitnul v této situaci – osobní vysvětlení ⇒ interpretace, důvody proč se do ní dostal (systém, podnik, společnost – kdo je viníkem současného stavu), jak pociťuje rozdíl oproti situaci před ztrátou zaměstnání (jaká byla jejich finanční situace před ztrátou zaměstnání, kolik „brali“, kolik mají teď), popsat jak pozici a náplň práce v zaměstnání, tak třeba volnočasové aktivity, perspektiva do budoucna - co si od ní slibují (co by se v jejich životě změnilo, kdyby našli lepší práci, co všechno zkoušeli pro nalezení nové práce)
- Návrh výzkumu se ubírá dvěma směry: jednak k orientaci na každodenní prožitek osoby, na její zacházení s časem v rámci dne v souvislosti s vnímáním sebe sama a identity

(potencionálního) vyloučení (spíše zaměřené na významy a interpretace „denních maličností“), a jednak k subjektivnímu popisu určitého úseku života a jeho vnímání participantem (life story, oral history, případně case history). Tento návrh je však pouze první verzí realizovaného výzkumného projektu, proto je zřejmé, že se jeho přesné zacílení a orientace budou průběžně upřesňovat a doplňovat.

- Výzkumné otázky:
 - Jak se žije prodejcům Nového Prostoru (v současné době - jak je spokojený se současnou ekonomickou situací, struktura dne - aktivity)
 - Co jim pomáhá situaci překonat - Jaké sociální sítě prodejce využívá (před ztrátou zaměstnání a po ní)
 - Jaká je identita prodejce (sebereflexe, vnímání společenského statusu)
 - Jak vypadal proces vývoje nepříznivé situace prodejce (jak se do ní dostal, co se změnilo, jaká je perspektiva do budoucna)
- Triangulace: Jako alternativní výzkumný postup můžeme použít metodu sekundární analýzy časopisu Nový Prostor, který v některých číslech otiskuje životní příběhy svých prodejců. Tyto příběhy či rozhovory s prodejci mohou posloužit pro srovnání s naší výzkumnou zkušeností při kvalitativním rozhovoru.
- Možné zkreslení validity může nastat v případě, pokud by prodejci časopisu chápali výzkumníky jakou součást struktur, které mohou ovlivňovat jejich příjem či situaci. V tomto případě by se zřejmě prodejci mohli snažit vylíčit sebe v „lepší světlo“ a z příčin své situace by zřejmě mohli častěji vynechat některá případná vlastní selhání. Této situaci se budeme snažit předejít snahou o vytvoření důvěrného prostředí a vysvětlením okolností a cíle rozhovoru. Budeme se snažit motivovat prodejce k poskytování skutečně validních a přesných informací.
- Možné etické problémy výzkumu – Je třeba prodejce dopředu seznámit s povahou a důsledky použitého výzkumného modelu a zároveň se všemi riziky, výhodami i nevýhodami, které z účasti ve výzkumu plynou. Budeme se snažit prodejce kontaktovat přes Denní centrum, abychom vytvořili důvěryhodný vztah. Jelikož jde o školní cvičný projekt, bude do něj zahrnuto jen minimum osob a tudíž etické problémy při dodržení všech zásad kvalitativního rozhovoru nepředpokládáme.